

Excursie door het dal van de Aa met Water Natuurlijk Limburg

Op 31 mei 2025 verzamelden Yolanda de Boer, José van den Poll, Torben Mulder, Lex Westland en Jurek Minderman zich om 10 uur bij het huis van Marieke Manders en Willem Maris aan de Kampersweg in Ospel. Na een kop koffie/thee met vlaai, vertrokken de leden van Water Natuurlijk Limburg met weidevogelbeschermers Willem Maris, Uijtewaai en Frank van de Kemp over de Kampersweg richting het dal van Aa. Het dal van de Aa is een agrarisch gebied dat grenst aan Natura 2000-gebied de Groote Peel. Het dal van de Aa is het laatste leefgebied voor grutto's in Limburg. Dankzij de 120 hectare agrarisch natuurbeheer én dankzij de ligging dichtbij de Groote Peel en het Mussenbaangebied houdt onze nationale vogel hier nog stand.

De eerste stop was op het kruispunt met de Gabriëlweg en de Zuidhoeveweg. De afgelopen jaren klepelde degene die hier boert altijd de bermen. Op verzoek van Willem is de boer daarmee gestopt, maar er waren geen afspraken gemaakt met de gemeente. Omdat de boer deze berm altijd kort hield zat de berm bij de gemeente niet meer in het maaischema. Als gevolg hiervan ontstond er ma twee jaar houtopslag dat zowel over de akker als over de weg heen dreigde te groeien.

Op een gegeven moment zag Willem dat de boer op het punt stond om de berm zelf weer te gaan maaien. Willem sprak met hem af: doe dan alleen het randje, dan ziet het er meteen weer netjes uit en hebben de broedende vogels er niet te veel hinder van. Zelf haalde Willem vervolgens de resterende overgroeide houtopslag weg en regelde hij dat de gemeente deze berm weer opnam in hun eigen bermbeheer.

Op de vraag waarom je de berm niet gewoon kunt laten groeien, antwoordde Willem dat dat niet gaat. Als je er als gemeente voor zou kiezen dat je bijvoorbeeld een heg of haag wilt hebben op een bepaalde plaats, moet je daar een plan voor maken. Je hebt speciale apparatuur nodig om die heg of haag een beetje in model te krijgen en te houden. Als je alles maar laat groeien, groeien de takken al snel over het gewas en over de weg. Je kunt niet van een boer verwachten dat hij een haag of heg bijhoudt. Daar heeft hij de spullen niet voor. Dat moet de gemeente dan regelen.

We lopen een eindje door en kijken naar de andere kant van de weg. Willem vertelt dat dit vroeger kleine perceeltjes waren. De afscheidingen van de kleine perceeltjes bestonden uit prikkeldraad, greppels of slootjes met begroeiing. In die perceelranden leefden relatief veel soorten. Via vrijwillige kavelruil is dit stuk in bezit gekomen van een volgasboer. Deze heeft alle greppels vervolgens dichtgeschoven. Weg biodiversiteit. Maar met de twee natte jaren die we in 2023 en 2024 hebben gehad, stond alles hier onder water. Nu heeft dezelfde boer teneinde raad een nieuwe greppel gegraven. En drainage aangelegd...

Dan lopen we door naar de Aa. Het waterschap heeft een nieuwe gedragscode ontwikkeld. Er wordt nu nog maar aan één kant van de Aa gemaaid. Een hele verbetering, wat Willem betreft. Hier rechts van de Aa zie je dat de berm preventief is gemaaid.

Het perceel waar we op uitkijken is van het waterschap en verpacht aan een volgasboer. Al sinds jaar en dag wordt er gediscussieerd over de vraag of de Aa in Limburg ook een KRW-lichaam is. Op de kaart lijkt de Aa pas vanaf de provinciegrens met Brabant een KRW-lichaam te zijn. Grote vraag is: mag het hoofdgewas binnen 5 meter van de Aa staan? Aanvankelijk dacht Willem van niet.

Maar als we aan de andere kant van de weg naar de Aa kijken, zien we dat degene die hier boert mais heeft gezaaid tot een meter van de rand van de Aa. De hoeveelheid onkruid die tussen de mais staat op de strook langs de Aa zou erop kunnen wijzen dat het goed gaat en dat hier inderdaad op een strook van 5 meter tot de Aa niet gespoten wordt. Aan de andere kant van de Aa ligt een werkp pad. Daar mag een boer niets.

Als er gemaaid wordt, is het belangrijk dat het maaisel wordt afgevoerd. Langs de Kampersweg wilde een boer de sloot leeg hebben. Alles wat hij eruit gehaald had, heeft hij op de weg gekwakt. Daar groeien de wilgen nu zo'n beetje óp de weg.

Langs het zandpad van de Broenenhoup, waar we hier op uit kijken, zouden eigenlijk grutto's moeten zitten. Grutto's broeden graag dicht bij de Peel. Als het voorjaar droog is, redden ouders met kleine kuikentjes het niet. Hoe dat komt, weten we niet. Willem vermoedt dat dit komt doordat de ouders de kuikentjes dan verlaten. Grutto-ouders hebben moeite om bij droogte hun snavel in de harde grond te krijgen. Als de kuikentjes klein zijn, lukt het ze volgens Willem niet om tegelijkertijd op de kwetsbare kleintjes te passen en ook hun eigen voedselinname op peil te houden.

Dit geldt niet alleen voor grutto's, maar ook voor andere weidevogels. Ook bij wulpen zien weidevogelbeschermers dat het in droge jaren niet lukt om de kuikens groot te krijgen.

Willem probeert een patrijzenhaan voor ons te traceren. Hij weet dat we er vlakbij moeten staan, maar de haan laat zich niet zien. Patrijzen zitten graag in bermen en tussen de boompjes. Voor patrijzen lijkt het spuiten met gewasbeschermingsmiddelen geen probleem. De gele kwikstaart doet het in de bollenstreek, waar heel veel gespoten wordt, ook goed. In grutto-eieren in Friesland zijn hele hoge concentraties PFAS aangetroffen, vertelt Willem. Helaas bleek enkele dagen voor de excursie dat ook in de eitjes van de hobbykippen van Willem en Marieke een te hoge PFAS-concentratie zit.

Cor vertelt dat hij eens een overzichtje heeft gemaakt van de neonicotinoïden met een halfwaardetijd van vier jaar. Sinds 2020 zijn deze gewasbeschermingsmiddelen verboden. Maar als je het gebruik vanaf 2020 stopt, duurt het vervolgens nog schrikbarend lang voordat al deze troep uit je leefomgeving verdwenen is.

Vrolijk klinkt het geluid van de baltsende wulpen. Maar dat ze nu aan het baltsen zijn, is geen goed teken. Het betekent dat het broedsel is mislukt. Wulpen blijven tot ver in het seizoen proberen om toch nog een nestje groot te krijgen. Wulpen kunnen wel 35 jaar oud worden. Kijkend naar de baltsende wulpen grapt Willem: “ze hebben zelf nog niet door dat ze uitgestorven zijn”.

In de hoogspanningsmasten broeden raven. Willem is hier blij mee. Sinds de raven hier zitten, komen de slechtvalken niet meer. Die namen zo een volwassen patrijs mee.

Dan neemt Willem ons mee naar een perceel langs de Aa aan de Frenkenbaan. Voorheen was dit perceel in bezit van de provincie. De provincie verpachtte het jaarlijks om flexibel te blijven. Een aantal jaar geleden is het gelukt om het perceel voor twee jaar te verpachten aan een natuurvriendelijke melkveehouder die net over de grens in Brabant woont. Deze man moest het eerste jaar investeren dus het was voor hem essentieel dat de pacht voor minimaal twee achtereenvolgende jaren vastgelegd zou worden.

In het derde jaar, dat is nu drie jaar geleden, bleek ineens dat iemand kunstmest op het perceel had gestrooid. Het perceel was door de provincie overgedragen aan het waterschap en het waterschap had het aan een andere boer verpacht. De ambtenaar die Willem uiteindelijk te pakken kreeg, was niet op de hoogte van de voorgeschiedenis. Er werd beterschap beloofd. Het jaar daarop mocht de

natuurvriendelijke melkveehouder uit Brabant het perceel voor één jaar pachten. Maar het jaar daarna verpachtte het waterschap het perceel opnieuw aan een andere boer.

De natuurvriendelijke melkveehouder snapte er niets van. Hij had ingetekend met een hoge pachtprijs. Immers, zo was zijn redenering, met de subsidie die hij zou krijgen van Natuurrijk Limburg kon dat wel uit. Tot zijn stomme verbazing kreeg hij het perceel, ondanks zijn hoge bod, niet van het waterschap. Via, via kwam Willem erachter dat het perceel nu verpacht was aan een volgasboer uit Someren. De jonge ambtenaar die nu Willem aan de lijn kreeg, leek niet door zijn voorganger te zijn geïnformeerd over de inspanningen van de natuurvriendelijke melkveehouder en de weidevogelbeschermers. In april maaide de volgasboer uit Someren vervolgens een wulpennest uit. Willem was woest.

Het waterschap heeft inmiddels beloofd dat de pachtregels worden aangepast. Chrit Wolfhagen gaat dit regelen. Willem neemt aan dat de volgasboer uit Someren het perceel aan de Aa nodig had voor mestplaatsingsruimte. Dat moet hem zo'n hoog bod waard zijn geweest, gezien de huidige mestproblematiek. Maar mestplaatsing is misschien niet het beste idee op een perceel zo dicht langs de Aa...

Als weidevogelbeschermers wordt Willem er soms moedeloos van hoe dingen lopen. Het lijkt erop alsof mensen binnen het waterschap niet met elkaar communiceren. Om onszelf weer een beetje op te vrolijken, lopen we terug langs het Mussenbaangebied.

Hier kijken de deelnemers aan de excursie vanaf de Moostweg uit op de vogels die zich ophouden in het Mussenbaangebied.

Dit is hoe het Mussenbaangebied er dan uit ziet. Cor spot hier ook een grutto. Achter het mussenbaangebied ligt de Groote Peel. Er wordt op dit moment hard gewerkt om het Mussenbaangebied nóg natuurvriendelijker te maken.

Via de Moostdijk lopen we terug naar de Kampersweg langs “het kruis”. Daar zagen we deze bloemrijke akker. Op de vraag waarom er zo weinig bloemen te zien zijn, had Willem eerder op de dag voor de grap geroepen “Voor bloemen moet je in de stad zijn. Op het boerenland hoef je geen bloemen meer te zoeken”.

Deze akker bleek echter ingezaaid te zijn. Wat later in het seizoen zijn er meer bloemen in het buitengebied van Ospel te zien, vertelt Willem; “Veel soorten in de bermen, zoals boerenwormkruid, wederik en havikskruid moeten nog gaan bloeien. In weidevogelgraslanden zie je nauwelijks bloemen. Boeren mogen daar tot 1 april spuiten tegen kruiden in het grasland. De meeste deelnemers aan het weidevogelbeheer doen dat om een betere grasopbrengst te krijgen. Na 1 juli, mogen ze namelijk wel weer maaien volgens de beheerovereenkomst. Voor de overleving van weidevogelkuikens lijkt het spuiten niet zoveel uit te maken. Niet maaien is voor de overleving van weidevogelkuikens belangrijker dan niet spuiten.”

Onze laatste stop is bij “de weitjes van de kerk”. Deze weitjes zien er nog steeds zo uit als vroeger, dankzij subsidie vanuit agrarisch natuurbeheer. Als deze weitjes ooit verkocht worden, vreest Willem het ergste.

Frank ging na terugkomst bij het huis van Willem en Marieke direct door naar huis. Met de overige deelnemers hebben we vervolgens nog wat nagepraat onder het genot van een glas water en een kopje soep. De twee boodschappen die we als Water Natuurlijk Limburg mee naar huis nemen zijn:

1. De verplichte bufferstroken in het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) van de EU bieden extra mogelijkheden om het maaien in en om waterlopen uit te stellen. Als er geen kwetsbaar gewas op een bufferstrook staat is er immers geen enkele noodzaak om in de broedtijd al te maaien. Als er geen gewas staat, kun je de slootkanten ook later in het seizoen bereiken als het toch te nat blijkt te worden. Ook in noodsituaties, bij piekbuien, kun je via de bufferstroken immers overal komen waar je wilt, zonder waardevolle gewassen plat te rijden.
2. Iedereen die bermen of slootkanten maait, zou het maaisel moeten afvoeren. Dan komen er weer mooie bloemen terug zoals de koekoeksbloem, de rolklaver of de kale jonker. Met klepelen, of als je het maaisel laat liggen, krijg je lelijke bermen. De hard groeiende stikstof minnende soorten overwoekeren dan alle mooie zeldzaam wordende soorten. Bijkomend voordeel is dat je veel minder frequent hoeft te maaien als je het maaisel niet laat liggen. Je kunt het dan best een jaartje overslaan. Pas als de beken breder en minder diep gemaakt zijn, kunnen koeien of schapen de zaak kort houden en hoef je helemaal niet meer te maaien. Maar zover zijn we in het dal Aa in elk geval voorlopig nog niet.

3. Het pachtbeleid moet aangescherpt worden in overleg met de afdeling die verantwoordelijk is voor natuurbescherming. Misschien is het verstandig om deskundigen van buiten, bijvoorbeeld van Natuurrijk Limburg, te betrekken bij het opstellen van selectiecriteria.

Geïnspireerd door deze hoopvolle boodschappen, keerden alle gasten vervolgens huiswaarts.